

De stem van een toneelspeler

Zijn Stan, Dito'Dito, Maten en De Roovers
epigonen van Maatschappij Discordia?
Deze vraagstelling vormde het vertrekpunt
voor een artikel van Marianne Van Kerkhoven.
Tijdens de gesprekken bleek dat acteurs
en auteur meer bezig waren met vragen

over een politiek theater

Inleiding één

Toen ik enkele weken geleden, zittend op een terrasje ergens in het zuiden van Frankrijk, in de krant las over de inname van de moslim-enclave Srebrenica, was daarbij ook het korte getuigenis van een medewerker van Artsen zonder Grenzen die vertelde hoe een wenende moslimvader zijn baby in haar armen afstond, omdat er niemand was om voor het kind te zorgen en hijzelf als 'weerbaar man' werd opgeëist; later op de dag zou ik ergens onder hoge bomen in een prachtige, rustige naturomgeving verder lezen in 'Een geschiedenis van God', Karen Armstrongs analyse van vierduizend jaar jodendom, christendom en islam, en het allemaal weer beter begrijpen.

Maar ik begreep het niet en het verhaal van die man – één van die miljoenen verhalen uit de wereld van pijn, onderdrukking, armoede en oorlog – liet mij niet los. Wat zat ik daar in godsnaam te doen? Wat was de zin van het schrijven van artikels over theater? Waarom (en hoe dan) vandaag met theater bezig zijn, in de context van de wereldorde zoals die voor ons ligt? Alle vragen waarmee ik het voorbije seizoen geworsteld had, maar die ik onbeantwoord had achtergelaten, kwamen opnieuw in alle hevigheid aan de oppervlakte.

Waarschijnlijk zijn er slechts twee richtingen waarin een antwoord gezocht kan worden. Een antwoord dat het grote schuldbesef van een weldoervoede, blanke Europeaan wat kan temperen: ofwel je met politiek-sociaal werk gaan bezighouden, ofwel het politieke in het theater weer een stem geven... Terug naar het engagement van de jaren zeventig dus. Maar hoe dan, gezien de tijd zo anders is?

Inleiding twee

Oorspronkelijk zou het vertrekpunt van dit artikel een reactie zijn op de manier waarop Maatschappij Discordia dit laatste seizoen binnen onze Nederlands-Vlaamse theaterwereld in een hoek werd gedrukt; we wilden zoeken naar het waarom van de met regelmaat terugkerende, heftig negatieve, soms niet echt rationeel te verklaren kritieken op de werkwijze/ acteermethode/ opvatting over theatermaken van Maatschappij Discordia en haar zgn. 'epigonen' die in Vlaanderen zouden heten: Stan, Dito'Dito, Maten, De Roovers...

Het basismateriaal voor het artikel zou worden geleverd door een reeks gesprekken: met Willy Thomas en Mieke Verdin van Dito'Dito over hun eigen evolutie en hun relatie met Maatschappij Discordia; met Sara De Bosschere van De Roovers over haar ervaring met Jan Joris Lamers aan het Conservatorium te Antwerpen en later in Discordia-voorstellingen; met Jan Joris Lamers zelf, o.a. over Discordia's nieuw, zevenjarig project *Ad memoriam revocare* waarvan de proloog op 20 juni 1995 in de Toneelschuur te Haarlem in première ging en dat de laatste honderd jaar van onze theatergeschiedenis als onderwerp heeft; met Frank Vercruyssen over hoe Stan tot stand kwam en hoe hun werkwijze evolueerde; en ten slotte – in briefwisseling – met Waas Gramser, die haar bedenkingen over in hoeverre Maten een 'epigoon' van Maatschappij Discordia zou zijn bij voorkeur schriftelijk kwijt wilde.

Zowel voor Frank Vercruyssen als voor Waas Gramser heeft vooral het contact met Matthias De Koning in hun ontwikkeling een rol gespeeld. De meeste van deze gesprekken hadden voor de vakantie plaats; ze zouden niet als interviews op zich, maar eerder als achtergrond dienen; er zou slechts sporadisch uit geciteerd worden.

Inleiding drie

Al pratend kwamen ondanks mijn 'theatervragen' ook andere accenten in de antwoorden naar boven, die alle van politieke aard bleken te zijn. Hoe grondig verschillend de hierboven vermelde groepen ook werken, de vraag naar een nieuw maatschappelijk engagement van het actuele theater werd door hen zonder uitzondering aan de orde gesteld, een engagement dat door een aantal van deze theatermakers ook daadwerkelijk wordt beleden: Dito'Dito ontplooit een werking om o.a. via workshops leden van de Brusselse multiculturele gemeenschap bij hun projecten te betrekken; Sara De Bosschere trekt met de groep Pageia, waartoe ook studenten van Studio Herman Teirlinck behoren, naar Kroatië; Frank Vercruyssen voert actie voor de redding van de onrechtmatig ter dood veroordeelde Black Panther militant Mumia Abu-Jamal...

Worden de vragen die mij en waarschijnlijk nog vele anderen bezighouden, hierdoor in een theatrale praktijk (of daarbuiten) beantwoord? Wordt het mogelijk en is het nuttig ze nog te verbinden met het oorspronkelijke opzet van het artikel? Wordt mijn lezing van het materiaal niet te uitsluitend gekleurd door de problemen die mij bezighouden? Wordt de tekst daardoor totaal anders, maar toch nog schrijfbaar? We willen het proberen; hoewel mijn persoonlijke verwarring niet tot de coherentie zal bijdragen; wellicht worden het flarden van bedenkingen waarvan de samenhang een vermoeden is.

[1]

Dat 'het persoonlijke politiek is' heb ik onthouden uit het werk van de vrouwenbeweging van de jaren zeventig; ik begrijp die zin nog steeds in een dubbele betekenis; enerzijds dat in alle persoonlijke gedragingen/ bedenkingen politieke wortels terug te